

datum 27-03-2009

volgnr. 2008-2009/4

Advies

Interlandelijke adoptie

Voorstel van decreet houdende wijziging van het decreet van 15 juli 2005 tot regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen, *VI.Parl.* 2008-2009, nr. 2148/1.

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00

fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechten.be

1 Situering

Adoptie is een complexe materie waar verscheidene en mogelijk ook botsende belangen samen gebracht moeten worden. De voorbije decennia gebeurde er uitgebreid onderzoek naar het belang van adoptie, de gevolgen voor alle betrokken partijen in de 'adoptiedriehoek' (kind, ouders, adoptieouders), de risico's en ook naar de meest aangewezen aanpak. Daarbij kijkt men niet enkel naar de individuele adoptie, maar ook naar het adoptiegebeuren op mondiaal vlak.

De toegenomen kennis inzake adoptie en de excessen die de voorbije decennia werden vastgesteld, leidden in combinatie met het kinderrechtendiscours naar het Verdrag van Den Haag van 29 mei 1993 inzake de Internationale Samenwerking en de Bescherming van Kinderen op het gebied van Interlandelijke Adoptie (hierna het 'Haags Adoptieverdrag').

Op basis van dit belangrijke verdrag werden in België de nodige ingrepen gedaan in wetten en decreten zodat België nu een systeem kent dat zo goed als volledig conform is met dit verdrag.

Zowel op federaal niveau als in de Gemeenschappen werden instanties opgericht en gemandateerd om ook de praktijk zo goed mogelijk vorm te geven met respect voor de gestelde normen en steeds met het oog op de belangen van de betrokken kinderen.

Graag verwijzen we ook naar eerdere adviezen die het Kinderrechtencommissariaat over deze materie aan het Vlaams en federaal Parlement overmaakte.¹

Dit voorstel van decreet wil een oplossing bieden voor de wachttijden en de negatieve ervaring van sommige kandidaat-adoptanten met de werking van de diensten voor maatschappelijk onderzoek (DMO's). De diverse opdrachten die momenteel aan verschillende instanties zijn toegewezen, wil men in één Vlaams Centrum voor Adoptie onderbrengen. Enkel de voorbereiding en de eigenlijke adoptiebemiddeling zouden bij de erkende voorbereidingscentra en de erkende adoptiediensten blijven. Het algemene adoptiebeleid en -toezicht, het maatschappelijk onderzoek, de contacten met andere bevoegde autoriteiten en de nazorg zouden binnen een nieuw Vlaams Centrum voor Adoptie opgenomen worden. De Vlaamse Adoptieambtenaar zou niet langer onder Kind en Gezin vallen maar ook in het nieuwe centrum een plaats krijgen.

In dit advies wil het Kinderrechtencommissariaat voornamelijk wijzen op de ruimere context van adoptie en nadrukkelijk waarschuwen om goed uitgewerkte (wet- en) decreetgeving niet overhaast te wijzigen.

¹ Adviezen 2000-2001/2, 2001-2002/4 en 2001-2002/6. Zie www.kinderrechten.be, klik op volwassen – adviezen – gezin.

2 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en Haags Adoptieverdrag

Adoptie is geen eenvoudige materie. Zo handelt het over de samenwerking tussen verschillende landen en culturen met een erg uiteenlopende sociaaleconomische status en dus macht. Maar tegelijk raakt adoptie aan de uiterst intieme levenssfeer en is het op menselijk vlak een sterk emotioneel geladen thema. De risico's in het kader van een adoptie zijn niet van de minste en gaan van het onzorgvuldig screenen van zowel adoptiekandidaten als van adoptiekinderen tot kinderhandel zonder meer.²

In het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en in het Haags Adoptieverdrag vinden we enkele gelijklopende fundamentele principes terug waarop elk adoptiebeleid gebaseerd moet zijn:

- bescherming van de rechten van het kind,
- principe van de subsidiariteit en
- primaat van het belang van het kind.

Voorafgaand aan elke adoptie is er het recht van het kind om door de eigen ouders opgevoed te worden (artikel 7 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)). Als dat niet kan, moet binnen de ruimere familie of binnen het eigen land van herkomst naar oplossingen gezocht worden. Pas als ook dat niet lukt, kan interlandelijke adoptie overwogen worden.

Merk ook op dat 'het belang van het kind', één van de basisprincipes van het Kinderrechtenverdrag (art. 3), in de context van adoptie nog scherper verwoord wordt. Waar artikel 3 spreekt over de belangen van het kind als een eerste overweging ('a primary consideration'), heeft artikel 21 het over de voornaamste overweging ('paramount consideration'). Hieruit blijkt eens te meer dat het belang van het kind hét criterium is bij adoptie én dat dit belang alle andere overstijgt.³

Uit beide verdragen (IVRK en EVRM) blijkt ook duidelijk dat adoptie een uitzonderingsmaatregel is en enkel gebruikt kan worden 'as a last resort' indien er in het land van oorsprong geen opvang of adoptiegezin gevonden wordt. Het beleid inzake adoptie heeft dus zeker wél tot doel om adoptie uitzonderlijk te houden. Hoe moeilijk deze boodschap ook is, er bestaat geen 'recht op een (adoptie)kind'. Adoptie is de zoektocht naar geschikte ouders voor een adoptabel kind in nood en niet het zoeken naar geschikte kinderen voor ouders hier.

² "Adoptie onder vuur", *Just. Verk.*, nr. 7, 2008. Daarin wordt onder meer vastgesteld dat "De combinatie van adoptie en commercie, ontstaan doordat de vraag in westerse landen naar adoptiekinderen het aanbod ver overtreft, geleid heeft tot vele excessen", p.6. In dit nummer wordt ook dieper ingegaan op andere problematieken bij adoptie en op een analyse van vraag en aanbod.

³ Tekenend hier is de volgende opmerking: "Toch blijkt steeds weer dat in de adoptiepraktijk de belangen van volwassenen voorop komen te staan en het belang van het kind er slechts met de haren wordt bijgesleept." VAN DER LINDEN, A.P., "Adoptie in het kennelijk belang van het kind?", *Just. Verk.* 2008, nr.7, p. 69.

Zie ook UNICEF, *Implementation handbook for the Convention of the Rights of the Child*, NEWELL, P. en HODGKIN, R. (ed.), Unicef, New York, 2007, p. 197: "The provision establishes that no other interests, whether economic, political, state security or those of the adopters, should take precedence over, or be considered equal to, the child's."

De kinderwens, hoe legitiem ook, mag dus niet dé doorslaggevende of sturende kracht voor het adoptiebeleid zijn

Het Haags Adoptieverdrag heeft ook tot doel om de adoptieprocedures te verbeteren en een degelijk toezicht daarop te voorzien, alsook een professionalisering door te voeren inzake adoptie en kinderrechten.⁴ De internationale samenwerking die dit verdrag nastreeft wil alle betrokkenen verder behoeden voor de diverse risico's die sinds de adoptiehausse in de jaren '70 enkel toegenomen waren.⁵

Zowel de Belgische wetgever als de Vlaamse decreetgever hebben hun regelgeving reeds herzien en de nodige inspanningen geleverd om aan de beschermende bepalingen van beide verdragen tegemoet te komen.

3 Bedenkingen en overwegingen van het Kinderrechtencommissariaat

3.1. De aangeklaagde wachtlijsten en het tekort aan kinderen

Onder de noemer 'falend adoptiebeleid' worden in het decreetsvoorstel de wachtlijsten en het beperkt aantal kanalen voor adoptie aan de kaak gesteld. Het Kinderrechtencommissariaat heeft begrip voor de problematiek van de lange wachttijden, maar wil toch ten allen tijde de geest van het Haags Adoptieverdrag voor ogen houden. Een adoptiebeleid kan immers niet als eerste doel hebben om 'meer en sneller' te adopteren. De kwaliteit van het adoptieproces en de rechten en belangen van de betrokken kinderen moeten voorop staan.

Het 'uitbouwen' van de adoptiesector en het stimuleren van meer kanalen in meer herkomstlanden kan op zich niet als opdracht voor de overheid geponeerd worden.

Gezien adoptie een uitzonderingsmaatregel ten behoeve van een kind in nood is, is het namelijk maar de vraag of de overheid op een actieve manier op zoek moet gaan naar adoptiekanalen en -kinderen. Het kan bijvoorbeeld niet de bedoeling van een adoptiebeleid zijn om het hoogste aantal adoptiekinderen in Europa te hebben.⁶

⁴ LAMMERANT, I. en HOFSTETTER, M., *Adoption, at what cost? For an ethical responsibility of receiving countries in intercountry adoption*, Terre des Hommes, International federation, 2007, p. 9

⁵ Zie hierover onder meer I.S.S., *Fact sheet n° 33, The global context of intercountry adoption*, te downloaden op www.iss-ssi.org. Hier wordt o.m. gesproken over "a flagrant imbalance between children's needs and prospective adoptive parents' wishes".

⁶ LAMMERANT, I. en HOFSTETTER, M., o.c., p. 4: "The adoptable child is neither an object of competition between prospective adoptive parents, nor between receiving countries."

Dat Vlaanderen dan minder adopties zou kennen dan andere EU-landen, is dus op zich niet problematisch.⁷

Ook in Nederland wordt het faciliteren van een toename in het aantal kinderen niet als overheidstaak beschouwd.⁸ Dit is geen kwestie van adoptie te ontmoedigen, maar wel van realistisch naar adoptie als fenomeen te kijken.

Bovendien lijkt de realiteit zo te zijn dat de 'vraag en aanbodzijde' elkaar continu beïnvloeden: hoe meer kanalen er zijn, hoe meer kandidaat adoptanten er komen. Het valt dus ten eerste te betwijfelen of een louter uitbreiden van de kanalen een oplossing zou bieden voor het probleem van de lange wachttijden.

De realiteit is nu eenmaal zo dat het aantal adoptabele kinderen uit het buitenland steeds meer afneemt, mede omwille van de letter en de geest van verdragen als het Haags Adoptieverdrag. Binnen de landen van herkomst is interlandelijke adoptie voor 'hun' kinderen niet langer zo vanzelfsprekend als mirakeloplossing. Soms is de sociaal-economische situatie van het land verbeterd; of zien we de invloed van anticonceptie. Soms hebben schandalen ervoor gezorgd dat een land hogere drempels voor interlandelijke adoptie heeft ingevoerd. Meer en meer gaan landen ook de voorkeur geven aan binnenlandse adoptie. Daarnaast is ook niet elk kind in nood effectief adoptabel. Soms ontbreekt de vereiste ouderlijke toestemming, soms is er sprake van een handicap of aandoening, of zijn de kinderen al wat ouder, waardoor ze minder snel in aanmerking voor adoptie zullen komen.

In Vlaanderen is het de taak van de adoptiediensten om 'op zoek' te gaan naar adoptiekanalen en adoptabele kinderen. Gezien zij daarvoor ook afgerekend worden binnen het subsidiebeleid, mag men ervan uitgaan dat deze diensten daar ook voldoende energie in stoppen.

Ons inziens zijn de bestaande wachtlijsten niet zozeer te wijten aan falende dienstverlening van de diverse actoren rond adoptie, maar vooral aan het feit dat de vraag naar adoptabele kinderen het aanbod overstijgt.⁹

Bovendien begrijpen we uit overleg met de actoren op het veld dat met name bij de Diensten voor Maatschappelijk Onderzoek binnen de Centra Algemeen Welzijnswerk (DMO's) en de voorbereidingscentra de wachtlijsten zo goed als verdwenen zouden zijn.

⁷ Waar in de toelichting bij het voorstel van decreet bijvoorbeeld verwezen wordt naar Frankrijk, Spanje, Zwitserland moet ook in rekening gebracht worden dat daar de vrije adopties nog mogelijk zijn en dat deze zowat twee derde van de interlandelijke adopties uitmaken (LAMMERANT en HOFSTETTER, o.c., p. 12). Bovendien blijkt ook uit onderzoek in Roemenië dat er met name vanuit Frankrijk en Italië (en de VS) enorme druk wordt gezet door politici en kandidaat-adoptanten, zelfs al heeft Roemenië beslist om, volgens art. 21b van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, zijn kinderen zelf op te vangen en niet langer te laten adopteren naar het buitenland (POST, R., o.c., p. 31.) Andere landen proberen via ontwikkelingssamenwerking aan meer adoptabele kinderen te komen.

⁸ De Commissie Kalsbeek stelde hierover: "Daarnaast acht de Commissie het van belang om financiële of anderszins hulp te verlenen aan de landen van herkomst, opdat zij hun eigen systeem van jeugdzorg goed op kunnen zetten. De Commissie acht het niet de taak van de overheid om een toename te faciliteren van het aantal kinderen dat voor adoptie naar Nederland in aanmerking komt." (p. 66) Deze Commissie schreef ten behoeve van de Nederlandse regering een rapport met aanbevelingen inzake interlandelijke adoptie onder de titel 'Alles van waarde is weerloos', Den Haag, Ministerie van Justitie, 2008. Te downloaden op <http://www.justitie.nl/actueel/persberichten/archief-2008/80528commissie-kalsbeek-verhoging-leeftijdsgrens-bij-interlandelijke-adoptie.aspx>, doorklikken op het rapport onderaan.

⁹ In 2006 waren er nog 500 kandidaten die de hele voorbereiding doorlopen hebben, in 2007 waren dat er 397, in 2008 nog 384 en het eerste kwartaal van 2009 waren er slechts 49 inschrijvingen. Meer info bij www.triobla.be.

Het aantal kandidaten dat zich bij de voorbereidingscentra aandient zou zelfs zodanig gedaald zijn dat een afslanking van het personeelsbestand zich opdringt.

De opmerking over de trage werking van de Vlaamse Centrale Autoriteit bij de controle en de ontsluiting van kanalen laten we voor rekening van de indieners van het decreet. Punt is wel dat er bijvoorbeeld geen sprake kan zijn van een quasi-automatisch ontsluiten van kanalen die werden aanvaard voor enkele vrije adopties. Er kan immers niet gegarandeerd worden of een tussenpersoon, eventueel wel toelaatbaar voor een enkele adoptie, ook kan gaan functioneren als adoptiedienst voor meerdere adopties.

3.2. De werking van de Diensten voor Maatschappelijk Onderzoek binnen de Centra Algemeen Welzijnswerk

Een tweede pijnpunt dat aanleiding gaf tot dit voorstel is de werkwijze van de DMO's bij de Centra Algemeen Welzijnswerk. Zij staan in voor het maatschappelijk onderzoek dat wordt opgemaakt voor de rechtbank die over de geschiktheid tot adopteren beslist. Het spreekt vanzelf dat dit een zeer delicate materie is, waarbij we grote professionaliteit mogen eisen. Kandidaat-adoptanten beklagen zich wel eens over de werkwijze van de DMO's: de vragen zouden ongepast en te privé overkomen, de verslaggeving is te eenzijdig, gekleurd of te gesloten, er is onduidelijkheid over de gehanteerde criteria of de weging ervan e.d.

Het probleem ligt hier niet zozeer bij de vraag door welke instantie dit moet gebeuren, dan wel dat deze belangrijke opdracht door onafhankelijke professionals op een wetenschappelijk onderbouwde en kwaliteitsvolle wijze moet gebeuren.

Het lijkt ons op dit moment niet correct om te stellen dat er geen specifieke expertise zou bestaan bij de DMO's. Het is evenmin juist om te stellen dat een CAW zoveel andere taken heeft dat er geen adoptiegerelateerde expertise zou zijn. Er zijn immers speciale teams aangesteld die enkel rond het geschiktheidsonderzoek van kandidaat-adoptanten werken. Stellen dat zij "onvermijdelijk te ver van de adoptierealiteit" zouden staan doet de waarheid geweld aan.

Samen met de centrale autoriteit werkten de DMO's een draaiboek uit voor dit maatschappelijk onderzoek. Daarin staan onder meer beschreven: de screening van risico's en kansen bij adoptanten, handvatten voor een constructief proces, het verloop van de gesprekken en het belang van het levensverhaal.

In de toelichting lezen we enkele voorbeelden van kritiek op de werkwijze van de DMO's waar we onze kanttekeningen bij willen plaatsen:

- Nog steeds wordt blijkbaar de volledig onterechte vergelijking gemaakt - zelfs door magistraten - tussen adoptief en biologisch ouderschap en wordt er geklaagd over de 'te hoge maatstaf' die voor adoptieouders wordt gesteld. Dit gebeurt echter niet uit kwade wil of overdreven controlehonger, dit is enkel en alleen om na te gaan of men inderdaad klaar is voor een adoptie en daarvoor de bijzondere vaardigheden bezit of kan gaan bezitten. Opnieuw staat hier vooral het belang van het te adopteren kind centraal, die met zijn/haar 'rugzakje' in het gezin een plaats zal moeten krijgen en die het gezin eventueel voor bijzondere uitdagingen zal kunnen stellen.

- Dat er soms hogere eisen gesteld worden aan alleenstaande of homoseksuele adoptanten dan aan (heteroseksuele) koppels ligt vaak niet zozeer aan de DMO's zelf, maar doorgaans aan de landen van herkomst die zelf dergelijke eisen (kunnen) stellen.
- Het onderzoek is niet naar de 'perfecte' ouder (mocht die al bestaan), maar wel naar mensen met de nodige extra vaardigheden om met uitdagingen eigen aan het adopteren van een kind aan te kunnen.

Kritisch naar de werking van de DMO's kijken en op basis van ervaringen van alle betrokkenen verbeteringen doorvoeren, is zeker zinvol. Zo zou men bijvoorbeeld een bijkomend gesprek kunnen toevoegen om het verslag na te lezen en van commentaren te kunnen voorzien, waar die als nodig worden aangevoeld door de kandidaat-adoptanten. Niet om het verslag als dusdanig te (laten) wijzigen, wel om het met eigen bedenkingen aan te vullen. Ook zou men de gehanteerde criteria kunnen verduidelijken en de weging ervan meer of beter motiveren.

We begrijpen dat er een onderzoek op stapel staat om precies de werkwijze van de DMO's tegen het licht te houden en eventuele verbeteringen voor te stellen. Het lijkt van belang dat eerst het onderzoek gevoerd wordt en pas daarna consequenties worden getrokken.

3.3. Naar één Vlaams Centrum voor Adoptie?

Over de opportuniteit van een reorganisatie als dusdanig spreekt het Kinderrechtencommissariaat zich niet uit. Dit is veeleer een kwestie van goed overheidsmanagement dan van kinderrechten. Maar dergelijke reorganisatie zou pas doorgevoerd mogen worden als er argumenten voorhanden zijn die aantonen dat een reorganisatie ook effectief inhoudelijk een verbetering betekent. Dit wordt in het voorstel onvoldoende aangetoond.

Voor het Kinderrechtencommissariaat mag de screening van kandidaat-adoptanten niet door de adoptiediensten zelf gebeuren. Dit houdt teveel risico in op belangenvermenging. Dit was enkele jaren terug ook precies de reden om deze functie bij een andere dienst onder te brengen.

Of het maatschappelijk onderzoek per definitie beter zal verlopen indien het binnen één dienst gecentraliseerd wordt, blijft voor ons een open vraag. Bovendien vinden we het belangrijk dat opgebouwde ervaring en expertise op dit vlak niet verloren gaat.

Een explicitering van een lange termijnvisie op adoptie is inderdaad welkom. Dergelijke visie moet echter niet in eerste instantie gelijk lopen met 'wat er leeft in de samenleving' maar moet zo'n sterk mogelijke uitwerking zijn van de letter en de geest van de relevante verdragen, waar Vlaanderen zich toe verbonden heeft. Gezien de publieke opinie niet vrij is van hardnekkige misverstanden inzake adoptie, is dit zeker niet onbelangrijk.

Wat de nazorg betreft is het zo dat de adoptiediensten dat al voor een deel doen, zij het kort na aankomst van de kinderen. Nazorg op langere termijn is momenteel een taak voor het Steunpunt Nazorg, dat pas sinds eind 2007 echt operationeel is. De lopende projecten¹⁰ zouden hier zeker een kans moeten krijgen. Vooral de rol van de geadopteerden zelf is hierbij van groot belang.

¹⁰ Meer info hierover is te vinden op www.geadopteerd.be, www.adoptievlaanderen.be, www.vcok.be en <http://users.telenet.be.gewenst.kind/opzoek.htm>

Wat de rol van het Kinderrechtencommissariaat betreft, moeten we opmerken dat het Kinderrechtencommissariaat geen vragende partij is om formeel deel uit te maken van de Centrum voor Adoptie. Waar de toelichting het Kinderrechtencommissariaat nog vermeldt, is dit terecht niet opgenomen in het decreetvoorstel zelf.

Het Kinderrechtencommissariaat is, in alle onafhankelijkheid, natuurlijk steeds bereid om advies te verlenen of om ad hoc in overleg te gaan.¹¹

Tot slot kan nog opgemerkt worden of het niet beter is om de benaming ‘Centrale Autoriteit’ te behouden omwille van de duidelijkheid van het mandaat en omwille van de congruentie met gelijkaardige instanties bij de Franse Gemeenschap en de federale overheid, alsook de bewoordingen in het Haags Adoptieverdrag.

3.4. Enkele aanvullende opmerkingen

De suggestie van een verkenningssessie op een vroeg tijdstip tijdens de procedure zou waardevol kunnen zijn. Ook hier blijft het de vraag of dit voldoende is om irrealistische verwachtingen van kandidaat-adoptanten te temperen.. Momenteel zijn de voorbereidingssessies immers al behoorlijk ontvullend, soms zelfs ontrudend.

Bij de voorgestelde wijzigingen is er geen expliciete verwijzing meer naar het bestaande inzagerecht, dat voor elke geadopteerde vanaf 12 jaar geregeld is en bij de taken van de adoptieambtenaar staat. Dit wordt geregeld in art. 26 van het bestaande adoptiedecreet dat in dit voorstel niet gewijzigd wordt. We kunnen dus aannemen dat dit inzagerecht blijft bestaan. Mogen we er eveneens van uitgaan dat dit op eenzelfde wijze gegarandeerd blijft en ook met de nodige begeleiding kan uitgevoerd worden?

¹¹ Zie ook het oprichtingsdecreet van het Kinderrechtencommissariaat art. 8 §1, klik op Volwassen – Over ons - Oprichtingsdecreet, waarin het ambt van kinderrechtencommissaris onverenigbaar wordt gesteld met elk ander mandaat, ambt of functie, ook als die onbezoldigd zijn.

4 Advies van het Kinderrechtencommissariaat

Indien men van oordeel is dat de regeling inzake interlandelijke adopties herzien zou moeten worden, dan dient dit in elk geval niet overhaast te gebeuren en pas na grondig overleg met alle betrokken partners.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dan ook met aandrang om hierover eerst hoorzittingen te organiseren met de Vlaamse Centrale Autoriteit, de voorbereidingscentra, de CAW's, de adoptiediensten, het Steunpunt Nazorg en organisaties van geadopteerden en van geboorte-ouders.

Over dit voorstel zelf adviseert het Kinderrechtencommissariaat het volgende:

— De bestaande decreetgeving inzake interlandelijke adoptie wordt als positief beoordeeld, gezien de grote conformiteit met zowel het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind als het Haags Adoptieverdrag. Een wijziging is o.i. niet echt noodzakelijk.

— Tegelijk is er ook begrip voor de lange wachttijden die adoptieouders moeten doorlopen eer ze aan hun adoptiekind geraken. Dit is echter geen voldoende reden om voorliggende wijzigingen door te voeren, gezien het allerm minst zeker is dat daardoor aan dit probleem verholpen zal worden.

Dit omvat ook een meer fundamentele kwestie. Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat het geen taak van de overheid is om actief meer kanalen, en dus meer kinderen voor adoptie, te gaan zoeken. Ook hierdoor zouden de wachtlijsten trouwens niet op termijn en ten gronde aangepakt worden. Het lijkt eigen te zijn aan interlandelijke adoptie dat de vraag het aanbod steeds overtreft. Het is veeleer de taak van de overheid om deze, weliswaar onaantrekkelijke boodschap, te duiden en te verklaren.

— Hoe de regeling ook wordt ingevuld, het blijft belangrijk dat het maatschappelijk onderzoek (screening) en de adoptiebemiddeling (matching) door verschillende instanties blijft gebeuren om alle risico's op belangenvermenging en functievervaging te vermijden. Een aanpak of verandering in de wijze waarop het maatschappelijk onderzoek gevoerd wordt kan best gelinkt worden aan een onderzoek dat daarover zou gevoerd worden in de nabije toekomst. Ook adoptieouders kunnen daar voor relevante suggesties bij betrokken worden.

— Het inzagerecht van de minderjarige, vanaf 12 jaar, en de nodige begeleiding daarbij moet blijvend gegarandeerd worden.